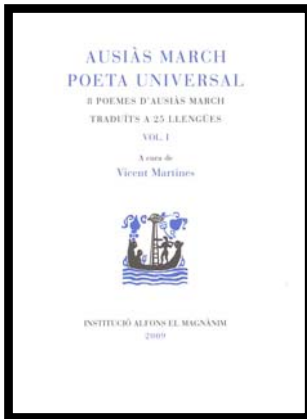

V. Martines, ed. *Ausiàs March: Poeta Universal. Selecció de 8 poemes traduïts a 25 llengües / Ausiàs March: A Universal Poet. An Anthology of 8 Poems Translated into 25 Languages*. València: Edicions Alfons el Magnànim, 2009. 2 vols. 634 pp. ISBN: 978-84-7822-567-5

Reviewed by Lauriane Guilloux
Universitat d'Alacant

Aquesta obra, en 2 volums, bellament editats, i distribuïts en una elegant i pulcra capsa, és una selecció de 8 poemes representatius del gran poeta valencià Ausiàs March, traduïts a 25 llengües. Aquesta obra ha estat publicada per la prestigiosa Institució Alfons el Magnànim (València) i al si l'activitat que realitza del *Projecte IVITRA* (<http://www.ivitra.ua.es>), i, dins de la seua matriu, en el marc dels projectes de recerca *DIGICOTRACAM* (PROMETEO-2009-042, Programa de la Generalitat Valenciana “para grupos de investigación en I+D de excelencia”, projecte cofinanciat pel FEDER de la UE), el Grup de Recerca “*Traducció de clàssics valencians*” de la Universitat d'Alacant (Vigrob-125-UA), del Grup de Recerca en Tecnologia Educativa “*Història de la Cultura, Lingüística diacrònica i Traducció*” (GITE-09009-UA), i els projectes del Ministerio de Ciencia y Tecnología del Gobierno de España: “*Gramática del Catalán Antiguo*” (FFI2009-13065-Filo) i “*Multilingual Digital Library of the Mediterranean Neighbourhood*” (FFI2010-09064-E), i de la Seu Universitària de la Nucia (UA). Aquest aplec d'institucions i projectes de recerca internacionals ja constitueixen un aval, pràcticament sense precedents quant a l'atenció dels clàssics de la Corona d'Aragó en general i, concretament, quant a Ausiàs March, cunyat i íntim enemic de Joanot Martorell, autor de *Tirant lo Blanch*, el “mejor libro del mundo” segons el *Quixot*.

Aquest llibre presenta dues aportacions principals, a més a més del mèrit evident d'escampar arreu de 25 llengües i de comptar per a això amb el concurs d'experts i prestigiosos traductors, filòlegs i historiadors de la cultura. Una d'aqueixes dues aportacions és metodològica: amb la traducció, si és feta amb fidelitat (que no *literalitat* esclava) a l'original, i alhora, amb mestresa quant a la llengua meta, es pot aportar llum sobre l'original mateix. Així, la traducció no és només un factor, important, que és impulsat per la força centrífuga (donar a conèixer el text base o original, a la llengua meta), sinó que, a més, ajuda a conèixer millor el sentit, els sentits i les implicacions culturals de l'original, a trobar-li més claus interpretatives i a entendre'l millor. I en aquesta obra tenim 25 traduccions a altres tantes llengües, des de diverses tècniques i criteris de traducció, d'uns mateixos poemes i totes dotades d'una breu introducció que remarquen les aportacions més significatives d'Ausiàs

March, per a cada públic *target* i en funció del seu respectiu context, tradició clàssica i *usus* culturals-poètics.

D'altra banda, l'altra aportació és aqueix corpus plurilingüe mateix. Un mateix original, un clàssic de la Corona d'Aragó, molt ben valorat pels clàssics espanyols del Siglo de Oro –que no eren poc exigents, precisament–, traduït a 25 llengües, estant cada traducció precedida d'unes petites però precises introduccions en la llengua respectiva, i, a més, un primer volum, on hi ha diversos estudis que permeten conèixer aprofundidament l'obra, la bibliografia i el context històric d'aquest magne poeta.

Ausiàs March és un dels millors poetes de la Corona d'Aragó i dels més generals àmbits hispànic, romànic i europeu de tots els temps. La lírica del la mística espanyola i del Siglo de Oro serien ben diferents, tindrien una altra textura, si Ausiàs March no hagués escrit com ho va fer. I això es deu, en gran part, al fet que la traducció sempre ha estat propera als seus poemes, ja des de la primera edició, a cura de Baltasar de Romaní, en el primer terç del segle XVI, quan trenava cada cobla de cada poema original amb la seua corresponent traducció a l'espanyol. Després, en el mateix Siglo de Oro, Jorge de Montemayor en va voler fer una traducció completa, i n'hi ha hagut, de traduccions, moltes i de diversa mena al llarg d'aquests 550 anys d'ençà de la mort del poeta. Per tant, la tasca traductològica que aplega aquesta obra no és de les primeres i sí se situa en una, afortunadament, ben proveïda i constant activitat traductològica i “disseminadora” quant a Ausiàs March. De fet, al voltant de la celebració del V Centenari del Naixement de March (1997), se'n va activar una mica l'interès traductològic. En conjunt, i com es pot comprovar en els reculls bibliogràfics inclosos en aquest mateix volum, hi ha hagut moltes i diverses iniciatives traductològiques quant a Ausiàs March, a voltes de poemes singulars de March, a voltes de grups de poemes, a una sola llengua o a un parell o a un parell de parells, i també hi ha hagut qualche traducció que ha volgut ser completa.

Ara bé, fins a aquesta obra que ressenyem no hi havia hagut cap iniciativa que traduís un grup de 8 poemes representatius de March a 25 llengües, escampades per tots els continents habitats secularment i que contenen bona part dels grups de lingüístics més nombrosos i dels alfabetos més usats i estesos. Això se'ns ofereix com un dels resultats de la tasca que, des de 2001, realitza el Projecte IVITRA [‘Institut Virtual Internacional de Traducció’] de la Universitat d'Alacant.

En el 1r volum destaca el capítol “*Jo són ben cert que vós mi coneixeu* (XXXVII, 25) [‘I Have no doubt that you know me’]. Poetic Innovation and Moral Reflection Keys to Ausiàs March” (pp. 21-50 i 51-82, en versió anglesa), en què Martines realitza una anàlisi acurada de les claus interpretatives de la poesia d'Ausiàs March. Tot seguit hi ha una molt útil bibliografia selecta, amb classificació temàtica, a càrrec de Ma Àngels Fuster: “*Bibliografia ausiasmarquiana selecta, des del 1997 [...] / Marchian Selected Bibliography since 1997. Selection of research works published between the 5th. Centenary of Ausiàs March’s birth (1997 [1400]) and the 550 Anniversary of his Birth*” (pp. 83-130). A fi que els lectors, especialment, de tants altres i diversos àmbits lingüístics com els que queden representants en les 25 llengües de les traduccions

incloses, puguen fer-se una millor composició de lloc del temps i context en què d'Ausiàs March va compondre la seua obra, aquest 1r volum ofereix també unes cronologies múltiples, a càrrec d'Elena Sánchez: "Ausiàs March and his time. Historical context in the 15th. Century. Selected chronologies from the 15th. Century (Crown of Aragon, Crown of Castile, Italy, France, United Kingdom, and other Contexts)" (pp. 131-30, en versió anglesa 153-74). D'aquesta manera, al costat d'alguns dels fets culturals, literaris, artístics, polítics i socials més rellevants de la Corona d'Aragó –a la qual pertanyia el Regne de València, de les Corts del qual era membre Ausiàs March–, el lector trobarà una selecció semblant quant a la Corona de Castella, França, Itàlia i el Regne Unit; i sempre referit al segle XV, en el qual va viure March. D'aquesta manera, els lectors que no coneguen gaire el context històric immediat de March, potser sí que troben referències significatives en les relatives a aqueixos altres àmbits. Aquestes cronologies també estan en versió anglesa.

En el volum 2n, hi ha la selecció dels poemes d'Ausiàs March, en la seua versió original, que és segons l'edició críticofilològica de les poesies completes que, al si d'IVITRA, ha curat el Robert Archer (King's College, Londres, RU), amb la col·laboració de dues de les investigadores d'IVITRA, Ma Àngels Fuster i Elena Sánchez. Els poemes seleccionats són:

- 1. *Així com cell qui en lo somni-s delita*
- 3. *Alt e amor, d'on gran desig s'engendra*
- 11. *¿Quins tan segurs consells vas encercant?*
- 23. *Lleixant a part l'estil dels trobadors*
- 28. *Lo jorn ha por de perdre sa claror*
- 29. *Sí com lo taur se'n va fuit pel desert*
- 46. *Veles e vents han mos desigs complir*
- 82. *Quan plau a Déu que la fusta peresca*

Aquesta selecció ha estat realitzada per Martines i respon al criteri de triar un nombre de poemes més representatiu que no els que han estat traduïts en les versions multilingües precedents, i poder oferir-los en el màxim nombre de llengües possible. Segons diu Martines en el Pròleg: "La veritat, podrien haver-ne estat uns altres 8 i fins i tot un altres 88. Això és mostra i prova de l'excelsa qualitat literària d'Ausiàs March; qualsevol poema seu pot ser ben representatiu i digne representat en qualsevol antologia. El que sí que és cert és que els poemes seleccionats ací poden ser molt bons cicerones de les característiques genèriques que individuen Ausiàs March com a clàssic literari: l'amor, el dolor, la mort i la poesia mateixa com a eina per a introspecció del jo del poeta, amb una intensitat i amb una expressió i llenguatge poètics inèdits fins aleshores i que va exercir un influx identificable en altres poetes que, com a il·lustres noms del Siglo de Oro espanyol, també són clàssics universals". El que és cert és que aqueixos poemes i les traduccions respectives a aqueixes 25 llengües, són, a més, una bona mostra del conjunt de la tasca d'IVITRA referida al

corpus complet de l'obra de March i d'altres clàssics valencians i de la Corona d'Aragó.

A continuació en el mateix volum 2n, hi ha les traduccions d'aqueixos 8 poemes a les 25 llengües, per orde alfabètic, encara que Martines raona que aqueixa ordenació alfabètica no se segueix quant a la llengua espanyola, que situa en primer lloc per raons d'evident veïnatge i per reconeixement de la íntima relació que la llengua espanyola ha tingut amb la transmissió de les poesies i mestratge literari d'Ausiàs March, ja des de la seua mateixa primera edició a començament del segle XVI. La relació de llengües és la següent: ESPANYOL, ALEMANY, ANGLÉS, ÀRAB, BASC, COREÀ, FARSI/PERSA, FRANCÉS, GALLEC, GREC, HEBREU, HONGARÉS, ITALIÀ, JAPONÉS, NEERLANDÉS, OCCITÀ, POLONÉS, PORTUGUÉS, ROMANÉS, RUS, SUEC, TAGALOG/FILIPÍ, TXEC, XINÉS, UCRAÏNÉS.

Finalment hi ha, en anglés, una breu –molt breu– biobibliografia de cadascun dels traductors. Massa breus, certament, per poder mostrar l'alta qualificació de tots els traductors i traductores, però prou perquè el lector se'n faça una idea.

És ben fàcil observar que en aquesta obra, el curador, ha tingut molta cura de poder captar traduccions a totes les llengües cooficials d'Espanya, a llengües d'abast global, a d'altres amb un grandíssim nombre de parlants, a llengües que, tot i tenir menys parlants, aporten la divisa d'índexs de lectura molt remarcables, amb alfabetos diversos, amb diversitat de tradicions culturals que arrelen els fonaments mateixos de la cultura occidental i oriental, amb pertinença a grans famílies lingüístiques i tradicions diferents; a llengües, com el farsi/persa, que és indoeuropea i és escrita en alfabet àrab... Així, remarcuem que hi traduccions a les tres llengües de les cultures del Llibre: grec –en aquesta obra no al llatí, atés que ja va estar traduït per l'humanista Vicent Mariner i excel·lentment editada aqueixa traducció per Coronel Ramos en la Institució Alfons el Magnànim, la mateixa editorial–, hebreu i àrab. Hi ha molts continents, llengües, comunitats humanes i culturals, ètnies, religions i realitats i històries contingudes en aquestes traduccions, gràcies a les quals, Ausiàs March podrà ser millor conegut allà on ja hi havia qualque traducció precedent i també on podrà ser conegut per primera vegada per mor d'aquest llibre.

Amb aquesta obra i la tasca que desplega el projecte IVITRA es pot contribuir a fer bo l'ideal que, a poc a poc, la traducció i les traduccions, i les dels clàssics més encara, poden ajudar a desfer la confusió de Babel.